

**О. В. РИБАЛОВА, К. М. КОРОБКІНА (УКРАЇНА, ХАРКІВ)
ВПЛИВ ЛІСОВИХ ПОЖЕЖ НА СТАН ВОДНИХ ЕКОСИСТЕМ**

*Національний університет цивільного захисту України,
61023, вул. Чернишевська, 94, Харків, Україна; nucz@mn.gov.ua*

The influence of forest fires on the state of water objects is analyzed in the work. The consequences of forest fires for deterioration of the ecological state of surface waters, especially small rivers, are investigated. The development of measures to reduce the negative impact of forest fires on the ecological state of surface water will enable the restore of small rivers, which is an extremely urgent task due to a climate change and anthropogenic pressure increase.

Проблема виникнення пожеж і мінімізації їх наслідків є глобальною за своїми масштабами, бо щорічно на Землі виникає близько 7 мільйонів пожеж. В Україні в середньому на рік буває близько 3,5 тис. лісових пожеж, які знищують більше 5 тис. гектарів лісу. В найбільшій небезпеці знаходяться північний та східний регіони України, де щорічно буває в середньому відповідно 37 і 40% усіх лісових пожеж.

Лісові пожежі мають негативний вплив на всі компоненти природних екосистем: викликають забруднення атмосферного повітря, ґрунтів, поверхневих і підземних вод, призводять до втрат біорізноманіття, знищують тваринний і рослинний світ, викликають ерозію ґрунту, змінюють режими річок. Лісові пожежі є одним з найбільш небезпечних явищ в довкіллі, які призводять до істотних економічних втрат і негативних екологічних наслідків. В умовах сучасної тенденції до потеплення клімату підвищується ризик виникнення пожеж і втрати великих площ лісонасаджень, що викликає загрози негативних змін в природних екосистемах.

Лісові пожежі є причиною зниження водорегулюючої, ґрунтозахисної, санітарно-гігієнічної, кліматичної, природоохоронної та протиерозійної ролі лісу в природних екосистемах. Знищення пожежами прибережних лісів призводить до обміління річок та швидкого розмиву їх берегів. З поверхневим стоком з лісових масивів після пожежі потрапляє в поверхневі водні об'єкти велика кількість забруднюючих речовин. Ліси регулюють стік води, інтенсивність сніготанення; вирівнюють температурний режим, знижують амплітуду коливань, очищають воду і повітря від механічних і інших домішок.

В умовах посилення антропогенного впливу на довкілля відчутно зросли негативні екологічні наслідки лісових пожеж. Особливо небезпечним наслідком лісових пожеж є швидке вивільнення і надходження до атмосфери CO₂ та хімічно активних викидів (в т.ч. парникових газів) і вплив на ряд геохімічних процесів у біосфері. У зонах техногенного та радіаційного забруднення, площа якого в Україні сягає млн. га, під час лісових пожеж відбуваються перенесення та вторинне забруднення територій радіонуклідами, важкими металами і токсичними сполуками.

Аналіз багаторічних даних кількості лісових пожеж дає змогу визначити періоди пожежного максимуму і пожежного піку. Пожежний пік припадає на серпень та липень.

Необхідно відзначити, що періоди пожежного максимуму і пожежного піку часто співпадають з періодом літньої межени. Це особливо небезпечно для малих річок, бо може стати причиною зменшення їх стоку і призвести навіть до загибелі. Внаслідок незначної площі басейну ступінь стійкості екосистем малих річок до антропогенного навантаження значно менше в порівнянні із середніми і великими річками.

Масштаби пожеж визначають просторову неоднорідність деревостану, а також впливають на величину ефективних відстаней регенерації. Інтенсивність пожеж залежить від багатьох чинників, в тому числі від типів і маси деревини, різних компонентів деревостану і підстилки, топографії і метеорологічних умов, пори року, географічних особливостей ландшафтів.

Заходи щодо охорони лісів від пожеж повинні врахувати специфіку умов місцезростання, рельєфу, метеорологічних умов та рекреаційних навантажень. При розробці заходів щодо зменшення впливу лісових пожеж на водні екосистеми необхідно враховувати породи дерев, природні та ландшафтні особливості лісу, інфільтраційні характеристики ґрунтів, прогноз змін клімату, умови надходження поверхневого стоку в річки.